Eğitim Felsefesi ve Sosyolojisi Dergisi
Journal of Educational Philosophy and Sociology, Vol. 7 (2026), e10046
https://doi.org/10.29329/jeps.2026.1436.14
Copyright © 2026. This is an open access article under the CC BY

Original article

Öğretmen Adaylarının Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutumları ile Değer Algılarının İncelenmesi

Investigating Pre-Service Teachers' Attitudes Toward Teaching National Values and Their Perceptions of Values

Gürkan Ergen [a], Yahya Han Erbaş [a,*] & Hamdi Karakaş [b]

[a] Faculty of Education, Çanakkale, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye
[b] Faculty of Education, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

Özet

Bu çalışma, öğretmen adaylarının değer algılarını ve milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel tarama modeli kullanılmış olup Marmara Bölgesi'nde yer alan bir eğitim fakültesinde Temel Eğitim, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Yabancı Diller Eğitimi ve Güzel Sanatlar Eğitimi alanlarında yetişen 734 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Araştırmada Schwartz ve arkadaşları tarafından 2001 yılında geliştirilmiş ve Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan "Portre Değerler Anketi (PDA)" ile Çetin (2015) tarafından öğretmen adaylarının değer öğretimine yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla geliştirilmiş olan "Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeği (MDÖTÖ)" birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğretmen adaylarının en yüksek ortalama puanlarının evrenselcilik, özyönelim ve güvenlik değer tiplerinde; en düşük ortalama puanlarının ise güç ve geleneksellik değer tiplerinde olduğunu göstermiştir. Değer tipleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve geniş etki büyüklüğüne sahip olduğu belirlenmiştir. Cinsiyete göre yapılan karşılaştırmalarda, hazcılık, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik değerlerinde kadın öğretmen adayları lehine anlamlı farklılıklar saptanırken, milli değerlerin öğretimine yönelik tutumların cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bulgular ışığında bir değerlendirme yapıldığında, öğretmen adaylarının bireysel değer algıları ile milli değerlere dair tutumları arasında çok boyutlu bir ilişki olduğu söylenebilir. Ayrıca bu sonuçlar, öğretmen adaylarının bireysel ve toplumsal değerleri bütüncül bir yaklaşımla ele alma potansiyeline sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Milli Değerler, Portre Değerler, Öğretmen Adayları, İlişkisel Tarama Modeli

Abstract

This study aims to examine pre-service teachers' value perceptions and their attitudes toward the teaching of national values. The study employed a relational survey model, one of the quantitative research methods, and was conducted with 734 pre-service teachers enrolled in the departments of Primary Education, Guidance and Psychological Counseling, Mathematics and Science Education, Turkish and Social Sciences Education, Foreign Languages Education, and Fine Arts Education at a faculty of education located in the Marmara Region. In the study, the "Portrait Values Questionnaire (PVQ)," developed by Schwartz et al. in 2001 and

* **Corresponding author:**

Yahya Han Erbaş is an associate professor in the Department of Educational Sciences, Division of the Philosophical, Social, and Historical Foundations of Education, at the Faculty of Education, Çanakkale Onsekiz Mart University. In her work, he has focused on multicultural education, teacher education, qualitative research, and literacy education.
Email: yahyahan@gmail.com

adapted into Turkish by Demirutku and Sümer (2010), and the "Attitude Scale Toward the Teaching of National Values," developed by Çetin (2015) to determine pre-service teachers' attitudes toward values education, were used together. According to the findings, pre-service teachers obtained the highest mean scores in the value types of universalism, self-direction, and security, while the lowest mean scores were observed in the value types of power and tradition. The differences among value types were found to be statistically significant and to have a large effect size. Gender-based comparisons revealed significant differences in favor of female pre-service teachers in the value types of hedonism, universalism, benevolence, and security, whereas attitudes toward the teaching of national values did not differ by gender. Considering these findings, it can be stated that there is a multidimensional relationship between pre-service teachers' individual value orientations and their attitudes toward national values. Moreover, these results indicate that pre-service teachers have the potential to address individual and societal values through a holistic approach.
Keywords: Values Education, National Values, Portrait Values, Pre-service Teachers, Relational Survey Model

Received: 07 September 2026 * **Accepted:** 23 October 2026 * **Published:** 27 October 2026

GİRİŞ

Değerler, bireyin yaşamını şekillendiren, tutum ve davranışlarını biçimlendiren, toplumsal yapının sürekliliğini sağlayan temel inanç sistemleridir. Eğitim, bireylerin değer kazanımı ve bu değerleri toplumsal yaşantıya aktarmasında önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının değer algıları, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de önem taşımaktadır (Erdem, 2003). Özellikle öğretmen adaylarının mesleki yaşamlarında rehberlik edecek değerleri nasıl algıladıkları ve bu değerleri öğretmeye ilişkin yaklaşımları, eğitimin niteliği açısından belirleyici olmaktadır (Dilmaç vd., 2008).

Milli değerler ise bir toplumun tarihsel, kültürel ve sosyolojik birikiminden süzülerek gelen, bireyler arası ortak kimlik duygusunu pekiştiren öğelerdir. Milli kimliğin inşasında ve kuşaklar arası kültürel aktarımın sürekliliğinde eğitimin rolü yadsınamaz düzeydedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının milli değerlere yönelik tutumları, yalnızca bireysel farkındalıklarını değil, aynı zamanda bu değerleri öğrencilere kazandırma yeterliklerini de kapsamaktadır (Mazak & Çalışkan, 2023; Torun & Kandemir, 2024).

Yeni yapılan değişikliklerle beraber Türkiye'de insan yetiştirmede sürecinde kullanılacak olan Milli Eğitim Bakanlığı'nın (2024) yayınladığı Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ile özellikle "öğrencilerin hem milli manevi değerlerin yaşandığı huzurlu aile ve toplumu hem yaşanabilir bir çevreyi hem de içsel ahenge sahip huzurlu insanı ortaya çıkartabilmek için sahip olması beklenen değerler" (s.5) yeni nesillere kazandırılması amaçlanmaktadır. Yeni nesilleri yetiştirecek geleceğin öğretmenlerinin hem değer algılarının ne ölçüde olduğu, hem de Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin amaçlarından biri olan milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları ve bu ikisinin arasındaki ilişkinin çözümlenmesi modelin gelecekteki uygulamalarına öncülük edebilecektir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının değer algıları ile milli değerlere yönelik tutumlarının incelenmesi şeklinde belirlenmiştir.

Ayrıca bu değer algılarının ve tutumlarının cinsiyet, bölüm ve sınıf gibi demografik faktörlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve iki yapı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı analiz edilerek ortaya çıkan durum hakkında ayrıntılı sonuçlar sunulması amaçlanmaktadır.

Öğretmen Adaylarının Değer Algıları

Değer algıları bireyin yaşam felsefesini belirlemede temel bir rol oynar. Sarı (2005), öğretmen adaylarının en çok saygı, dürüstlük, yardımseverlik gibi bireyler arası ilişkileri düzenleyen değerlere önem verdiklerini belirtmiştir. Dilmaç vd., (2008) ise bu algıların cinsiyet ve fakülte gibi değişkenlere göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini saptamıştır. Benzer biçimde Sarıcı Bulut'un (2012) eğitim fakültesi öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada, öğrencilerin insani değerlere daha çok yöneldikleri görülmüştür. Bir diğer çalışmasında yine Sarıcı Bulut (2013), farklı bölümler arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koyarak özellikle Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin değer duyarlılıklarının daha yüksek olduğunu raporlamıştır.

Aladağ ve Kuzgun (2015) ile Çelikkaya ve Seyhan (2017), öğretmen adaylarının değer kavramını "yol gösterici", "ışık", "pusula" gibi metaforlarla anlamlandırdıklarını göstermiştir. Bu durum, değerlerin yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda duyuşsal düzeyde de anlamlı olduğuna işaret etmektedir. Altunay ve Yalçınkaya (2011) ise değerlerin nasıl algılandığına dair öğretmen adaylarının görüşlerini incelemiş ve değerlerin geleneksel, evrensel ve hedonistik değerler etrafında şekillendiğini belirlemiştir. Yıldız vd., (2013), bireyin benlik saygısıyla değer algıları arasında olumlu bir ilişki bulunduğunu belirlemiştir. Serin ve Buluç (2014) ise öğretmenlerin değer algıları ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koyarak değerlerin mesleki davranışlara olan etkisini vurgulamıştır.

Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlar

Öğretmen adaylarının değerler eğitimine ilişkin görüşleri büyük ölçüde olumlu olmakla birlikte, uygulamaya yönelik eksiklikler dikkat çekmektedir (Oğuz, 2012; Yazar, 2012). Kamer ve Şahin (2021) öğretmen adaylarının değerler eğitiminin gerekliliğine inandığını ancak eğitim fakültesinde yeterli düzeyde bir eğitime sahip olmadıklarını vurgulamıştır. Akıtürk ve Kahraman (2019), okul öncesi öğretmen adaylarının değer eğitimi konusunda aile ve toplum etkisine dikkat çektiklerini ortaya koymuştur. Şahin ve Katılmış (2016) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliklerini yüksek düzeyde gördüklerini belirtmiş; aksine Kurtdede-Fidan (2009) ise öğretmen adaylarının değer eğitimi konusunda nitelikli bir eğitime ihtiyaç duyduklarını ifade etmiştir. Baş ve Hamarta (2015) ise bireyin değer algıları ile yaşamın anlamına yüklediği anlam arasında doğrudan ilişki olduğunu bulgulamıştır.

Milli Değerlerin Öğretimi ve Öğretmen Tutumları

Milli değerlerin eğitim programlarında yer alması, vatandaşlık ve toplumsal aidiyet gelişimini destekler. Mazak ve Çalışkan (2023), öğretmenlerin milli değerlerin öğretimine yönelik genel olarak

olumlu tutumlar sergilediğini ancak bu tutumların çalışılan okul türü, cinsiyet ve kıdem gibi değişkenlere göre farklılaştığını belirtmiştir. Torun ve Kandemir (2024), okul öncesi öğretmenlerinin milli değerlere ilişkin öğretim yaklaşımlarının genellikle olumlu olduğunu ancak öğretim yöntemlerini çeşitlendirme konusunda zorluklar yaşandığını vurgulamıştır. Akhan vd., (2020), öğretmen adaylarının kök değerlere ilişkin farkındalığının yüksek olduğunu ancak bunları öğretmeye yönelik yeterliklerinin sınırlı kaldığını ve eğitim fakültelerinin bu konuda yenilikler yapmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu durum, değer farkındalığı ile uygulama becerisi arasında bir boşluk bulunduğunu göstermektedir.

Değer algısı ile milli değer tutumları arasındaki ilişki: Bireyin sahip olduğu değer algıları, bu değerlerin öğretimine yönelik tutumlarını da şekillendirmektedir. Oğuz (2011), öğretmen adaylarının demokratik değer algılarının yüksek olduğunu, cinsiyet ve eğitim alınan programa göre farklılık göstermediğini belirlemiştir. Ezer ve Kınacı (2020) ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının milli ve uluslararası değerleri öğretmenin programlarının önemli parçalarından biri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yılmaz (2011), öğretmen adaylarının öğrenci kontrol ideolojileri ile demokratik değer algıları arasında ilişki olduğunu ifade ederek, değerlerin eğitim anlayışlarıyla bütünleşik bir yapı oluşturduğunu ileri sürmüştür.

Kuramsal Çerçeve

Değerler, bireylerin doğru-yanlış, iyi-kötü gibi yargılar temelinde karar vermelerine ve davranışlarını yönlendirmelerine aracılık eden soyut inanç sistemleridir. Toplumsal düzenin korunmasında, birey-toplum ilişkilerinin şekillendirilmesinde ve kültürel mirasın aktarılmasında temel rol oynayan değerler, eğitim yoluyla bireylere kazandırılabilir (Akbaş, 2008; Yazıcı, 2006). Değerler eğitimi, bireyin toplumla bütünleşmesini ve milli kimliğinin oluşumuna katkı sunmaktadır (Yıldırım ve Demirel, 2019).

Schwartz'ın Değerler Kuramı

Schwartz (1992, 2012, 2017, 2021) tarafından geliştirilen Temel İnsanî Değerler Kuramı, evrensel nitelikte 10 temel değeri ve bu değerlerin sınıflandığı 4 üst boyutu ortaya koyar. Bu değerler, bireylerin ihtiyaçları ve sosyal beklentiler temelinde şekillendirmekte ve değerlerin bireysel düzeyde içsel motivasyonları, kültürel düzeyde ise toplumsal uyum mekanizmalarını yansıttığını savunur. Türkiye bağlamında yapılan uyarlama çalışmaları (Asan vd., 2008; Demirutku ve Sümer, 2010; Kuşdil & Kağıtçıbaşı, 2000), bu değer sisteminin Türk kültüründe de geçerli olduğunu ortaya koymuştur.

Lindeman ve Verkasalo (2005) ile Schwartz vd. (2012), bireylerin davranışlarını en çok etkileyen değerlerin aynı zamanda içselleştirilmiş ve sürekli hale gelen değerler olduğunu belirtmektedir. Bardi ve Schwartz (2003), değerlerin bireysel davranışlarla olan ilişkisini açıklarken değer gücü ve değer-davranış ilişkisinin yapısal koşullarına vurgu yapar.

Türkiye'de Değerler ve Millî Değerler Bağlamı

Millî değerler, bir toplumun tarihsel geçmişi, ortak inançları, kültürel normları ve idealleri ile şekillenen, vatandaşlık bilinci ve toplumsal aidiyeti besleyen değerlerdir. Saygı, vatanseverlik, adalet, birlik-beraberlik, çalışkanlık gibi değerler bu kapsama girer (Akengin vd., 2009; Çetin, 2015; Yıldırım ve Demirel, 2019). Akarsu ve Sağlam (2023), Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı'nın kurumsal değerlerinin Schwartz'ın değer kuramı ile büyük ölçüde örtüştüğünü, özellikle "evrenselcilik" boyutunun öne çıktığını belirtmektedir.

Değerlerin ulusal ve evrensel olarak sınıflandırılması da tartışmalı bir alandır. Yaşar vd., (2015), öğretmen adaylarının çoğunluğunun geleneksel değerleri "ulusal", eşitlik ve bilimsellik gibi değerleri ise "evrensel" olarak nitelediğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, değer öğretiminin bireyde değer çatışmalarına da yol açabileceğini göstermektedir.

Öğretmenlik, yalnızca bilgi aktarma değil aynı zamanda model olma sorumluluğunu da içerdiği için, değerlerin eğitimsel bağlamda kazandırılmasında anahtar rol üstlenmektedir. Bacanlı (1999), üniversite öğrencilerinin değer algılarında "bireysel değerlere"(s.608) yüksek önem verdiklerini, ancak cinsiyet değişkeninin bu tercihler üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Dündar (2013), öğretmen adaylarının sahip oldukları değerlerle demokratik tutumları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu belirleyerek, değerlerin pedagojik tutumları belirlemede rolü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yaşaroğlu (2014) ise öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı, deneyim ve mezun olunan okul gibi değişkenlere göre farklılaştığını göstermiştir.

Schwartz Kuramı Işığında Araştırmanın Temellendirilmesi

Bu araştırmada incelenen iki temel yapıdan ilki olan değer algısı, bireyin temel değerleri ne düzeyde önemsediği ve içselleştirdiğiyle ilişkilidir. Schwartz'ın kuramı bu yapıyı ölçmekte yaygın olarak kullanılmaktadır (Demirutku ve Sümer, 2010). Bir diğer yapı olarak millî değerlerin öğretimine yönelik tutum, bireyin eğitim yoluyla toplumsal-kültürel değerleri öğrencilere aktarma konusundaki düşünce ve davranış eğilimlerini ifade eder. Bu yapı, özellikle "geleneksellik", "uyum" ve "iyilikseverlik" boyutlarıyla ilişkilidir (Çetin, 2015; Akarsu ve Sağlam, 2023). Schwartz'ın kuramı, bireyin temel değer algıları ile toplumsal değerlerin eğitim aracılığıyla aktarımı arasındaki ilişkiyi açıklamada güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Öğretmen adaylarının bireysel değer algıları ile milli değerlere yönelik tutumları arasındaki ilişki, bu bağlamda çok boyutlu olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının değer algıları ile milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen alt amaçlara cevap aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının değer algıları ne düzeydedir?
2. Öğretmen adaylarının değer tipi ortalama puanları anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

3. Öğretmen adaylarının değer tipi ortalama puanları cinsiyet, bölüm ve sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
4. Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları ne düzeydedir?
5. Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları alt boyutlara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
6. Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları cinsiyet, bölüm ve sınıf değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
7. Öğretmen adaylarının değer algı ortalama puanları ile milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları arasında ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel tarama modeli esas alınmıştır. Tarama modelinde var olan durum olduğu şekliyle betimlenmeye çalışılır. Çalışılmak istenen popülasyondan örneklem alınır ve tutumlar, algılar veya davranışlar hakkında bir veya birkaç soru sorulur (Stockemer 2019). İlişkisel taramada ise birden fazla değişkenin birlikte değişimini ve değişim varsa ne şekilde olduğu öğrenilmeye çalışılır ve muhtemel çözümden başlanarak bu ilişkiler sınanır (Büyüköztürk vd., 2017). Bu bağlamda öğretmen adaylarının değer algıları ile milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları arasındaki ilişki betimlenmiş ve yorumlanmıştır.

Örneklem Grubu

Bu araştırma Marmara Bölgesi'nde yer alan bir eğitim fakültesinde eğitim alan öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini belirlemede amaçlı örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi (Büyüköztürk vd., 2017) kullanılmıştır. Bu bağlamda 2022-2023 eğitim öğretim döneminde 734 öğretmen adayına online olarak ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına yönelik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına ait özellikler

Öğretmen Adaylarına Ait Özellikler	**f**	**%**
Cinsiyet		
Kadın	504	68,7
Erkek	230	31,3
Toplam	734	100
Bölüm		
Temel Eğitim	287	39,1
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	19,1
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	18,0
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	16,8
Yabancı Diller Eğitimi	29	4,0
Güzel Sanatlar Eğitimi	23	3,1
Toplam	734	100
Sınıf		
1. Sınıf	205	27,9
2. Sınıf	241	32,8
3. Sınıf	162	22,1
4. Sınıf	126	17,2
Toplam	734	100

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada "Portre Değerler Anketi (PDA)" ile "Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeği (MDÖTÖ)" birlikte kullanılmıştır. PDA, Schwartz ve arkadaşları tarafından 2001 yılında geliştirilmiş ve Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ankette farklı değer tiplerine ait değerleri dolaylı olarak ölçen 40 madde yer almaktadır. Anketi yanıtlayanlar her maddede tanımlanan özelliğin kendilerine ne kadar benzediğini altı düzeyde derecelendirmektedir. Anket soruları on farklı değer tipini (güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik) tanımlamaktadır. Yanıtlayıcıların aldıkları ortalama puanlar benimsedikleri değer algılarını yansıtmaktadır. Türkçeye uyarlanmış PDA güvenirlik analizleri hem kendi içinde hem de zaman içinde tutarlı ölçümler yapabildiği sonucuma ulaşılarak her değer tipine ait Cronbach's Alpha içtutarlık katsayılarının kabul edilir düzeyde olduğu hesaplanmıştır. Yapılan bu araştırmada da PDA'ya ait değer tiplerine ve anketin bütününe ilişkin Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. MDÖTÖ, Çetin (2015) tarafından öğretmen adaylarının değer öğretimine yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Hazırlanan ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Beşli likert şeklinde hazırlanan ölçek toplam 16 maddeden ve "milli değerlerin öğretimini önemseme" ile "milli değerlerin öğretimini değerli bulma" boyutlarıyla iki faktörden oluşmaktadır. Bu iki boyutun derecelendirilmesi "asla katılmam (1)", "katılmam (2)", "kararsızım (3)", "katılırım (4)" ve "kuvvetle katılırım (5)" şeklindedir. Ölçeğin

tamamına ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının yüksek derecede güvenilir olduğu hesaplanmıştır. Yapılan bu araştırmada da MDÖTÖ'nün alt boyutları ve ölçeğin bütününe ilişkin Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri toplama araçları öğretmen adaylarına gönüllük esasına riayet edilerek ve formlarda isim yer almaksızın Google Form aracılığıyla online olarak uygulanmıştır. Toplanan tüm veriler random olarak sıralanmış ve verilerin istatistiksel analizinde SPSS paket programından yararlanılmıştır.

PDA ve MDÖTÖ 734 öğretmen adayına uygulanmıştır. Her iki veri toplama aracının Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri incelenmiş ve PDA için 0,86 (x^2:8247,209 sd:780 $p<0,01$), MDÖTÖ için 0,93 (x^2:7566,603 sd:120 $p<0,01$) olarak hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar sonucunda her iki veri toplama aracının Bartlett Küresellik Testi sonuçlarının anlamlı olduğu görülerek verilerin faktör analizine uygun olduğu anlaşılmıştır. Aynı zamanda her iki veri toplama aracının Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı ve alt boyutlarına ilişkin güvenirlik sonuçları hesaplanmış ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Veri toplama araçlarına ilişkin güvenirlik analizi

Ölçek	Boyut	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha	Güvenirlik*
PDA	Power / Güç	3	0,59	Düşük Güvenilir
	Achievement / Başarı	4	0,75	Oldukça Güvenilir
	Hedonism / Hazcılık	3	0,69	Oldukça Güvenilir
	Stimulation / Uyarılma	3	0,50	Düşük Güvenilir
	Self-direction / Özyönelim	4	0,59	Düşük Güvenilir
	Universalism / Evrenselcilik	6	0,71	Oldukça Güvenilir
	Benevolence / İyilikseverlik	4	0,53	Düşük Güvenilir
	Tradition / Geleneksellik	4	0,59	Düşük Güvenilir
	Conformity / Uyma	4	0,55	Düşük Güvenilir
	Security /Güvenlik	5	0,59	Düşük Güvenilir
	Anketin Bütünü	40	0,82	Yüksek Derecede Güvenilir
MDÖTÖ	Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	9	0,91	Yüksek Derecede Güvenilir
	Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma	7	0,82	Yüksek Derecede Güvenilir
	Ölçeğin Bütünü	16	0,92	Yüksek Derecede Güvenilir

*Kalaycı (2010)'ya göre yapılmıştır: 0,00–0,39 güvenilir değil; 0,40–0,59 düşük güvenilir; 0,60–0,79 oldukça güvenilir; 0,80–1,00 yüksek derecede güvenilir.

PDA'nın alt boyutlarına ilişkin Cronbach alfa katsayıları 0,50 ile 0,75 arasında değişmektedir. Alt boyutların yedisinde (güç, uyarılma, özyönelim, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik)

katsayılar 0,60'ın altında kalmış ve düşük güvenilir olarak yorumlanmıştır. Bu durum, PDA'nın alt boyutlarının üç-dört maddeden oluşması ve Schwartz değer ölçümlerinde kısa alt ölçeklerle sıklıkla karşılaşılan bir sınırlılık olmasıyla ilişkilendirilebilir (Demirutku ve Sümer, 2010; Schwartz, 2021). Ancak PDA'nın bütününe yönelik katsayılar ise yüksek derecede güvenilir düzeydedir. Aynı şekilde MDÖTÖ'nün alt boyutlarına ve bütününe ilişkin katsayılar ise yüksek derecede güvenilir düzeydedir.

Öğretmen adaylarına uygulanan veri setlerinin normalliği için Kolmogorov-Smirnov[a] ve Shapiro-Wilk testleri yapılmıştır. Testlerden elde edilen sonuçlara bakıldığında çarpıklık ve basıklık katsayılarının +2 ile -2 aralığında olduğu; her bir değişken için Levene testi yapılarak varyansların eşitliği değerlendirilmiş ve veriler normal dağılım sergilediği ($p>0,05$) görülmüştür. Bu bağlamda verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Öğretmen adaylarının değer algı ve milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanlarının analizinde yüzde, frekans ve aritmetik ortalamadan yararlanılmıştır. Bu ortalama puanların cinsiyete göre karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t-testi, bölüm ve sınıfa göre karşılaştırılmasında tek yönlü ANOVA kullanılmış; ANOVA sonucunda anlamlı bulunan farkların hangi gruplar arasında olduğu LSD (En Küçük Anlamlı Fark) çoklu karşılaştırma testi ile belirlenmiştir. Aynı katılımcılara ait puanların karşılaştırılmasında (değer tipleri ve tutum alt boyutları) tekrarlı ölçümler ANOVA (küresellik ihlalinde Greenhouse-Geisser düzeltmesi, ikili karşılaştırmalarda Bonferroni düzeltmesi) ve eşleştirilmiş örneklem t-testi uygulanmıştır. Etki büyüklüğü olarak t-testlerinde *Cohen's d* (,20 küçük, ,50 orta, ,80 büyük), ANOVA'larda η^2 (tekrarlı ölçümlerde kısmi η^2) (,01 küçük, ,06 orta, ,14 büyük) kullanılmıştır (Cohen, 2013). Öğretmen adaylarının değer algı ve milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları arası ilişki korelasyon analizi ile hesaplanmış ve "Pearson Correlation" katsayısı esas alınmıştır. Korelasyon katsayısı (r) -1 ila +1 arasında değer almakta, +1'e yaklaştıkça pozitif yönde artan bir ilişkiyi, -1'e yaklaştıkça negatif yönde artan bir ilişkiyi, 0'a yaklaştıkça ise nötr ilişkiyi ifade eder ve sig. (2-tailed) değeri ile anlamlı ilişki yorumlanmıştır. Aynı zamanda $|r|<0,30$ ise zayıf kuvvetle ilişki, $0,30<|r|<0,70$ aralığı orta kuvvetle ilişki ve $|r|>0,70$ aralığı kuvvetli ilişki şeklinde yorumlanmıştır (Büyüköztürk vd., 2017).

Etik Kurul Bilgileri

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun 29.04.2021 tarih ve 08/13 sayılı kararı ile araştırma uygun bulunmuştur.

BULGULAR

Bu çalışmada öğretmen adaylarının değer algıları ile milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada araştırılan amaç doğrultusunda oluşturulmuş alt amaçlara yönelik bulgular aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Öğretmen Adaylarının Değer Algılarına İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının PDA'da yer alan sorulara verdikleri yanıtlar analiz edilmiş ve değer tiplerine ilişkin ortalama puanlar hesaplanmıştır. Aynı katılımcılara ait değer tipi puanları arasındaki fark tekrarlı ölçümler ANOVA ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Table 3. Öğretmen adaylarının değer tipi ortalama puanları ve tekrarlı ölçümler ANOVA sonuçları

Değer Tipi	$\overline{X}$	**S**	**F**	**p**	**η²**	**Anlamlı Fark**
Güç	3.69	1.06	458.64	.000	.385	2-3-4-5-6-7-8-9-10
Başarı	4.39	.99				1-3-4-5-6-7-8-9-10
Hazcılık	5.02	.87				1-2-4-5-6-8-9-10
Uyarılma	4.65	.83				1-2-3-5-6-7-8-10
Özyönelim	5.24	.57				1-2-3-4-6-7-8-9
Evrenselcilik	5.54	.48				1-2-3-4-5-7-8-9-10
İyilikseverlik	5.08	.68				1-2-4-5-6-8-9-10
Geleneksellik	4.06	.92				1-2-3-4-5-6-7-9-10
Uyma	4.69	.81				1-2-3-5-6-7-8-10
Güvenlik	5.18	.63				1-2-3-4-6-7-8-9

$F(5.23, 3832.44) = 458.64$, $p < .001$, kısmi $\eta^2 = .385$

Mauchly testi küresellik varsayımının ihlal edildiğini göstermiş ($W = ,062$, $\chi^2(44) = 2026,01$, $p < ,001$); bu nedenle Greenhouse-Geisser düzeltmesi uygulanmıştır ($\varepsilon = ,581$). Analiz sonucunda değer tipi ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur, $F(5,23; 3832,44) = 458,64$, $p < ,001$, kısmi $\eta^2 = ,385$. Bu etki büyüklüğü geniş bir etkiye karşılık gelmektedir (Cohen's $f \approx ,79$).

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarının evrenselcilik, özyönelim ve güvenlik değer tipi ortalama puanlarının yüksek; güç, başarı ve geleneksellik değer tipi ortalama puanlarının ise düşük olduğu görülmüştür. Bonferroni düzeltmeli ikili karşılaştırmalarda hazcılık–iyilikseverlik, uyarılma–uyma ve özyönelim–güvenlik çiftleri dışındaki tüm değer tipi çiftleri arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p < ,05$). Bu durum, öğretmen adaylarının evrenselcilik, özyönelim ve güvenlik değer tiplerine daha fazla; güç, başarı ve geleneksellik değer tiplerine ise daha az önem verdiği şeklindedir.

Öğretmen adaylarının değer tipi ortalama puanları cinsiyete göre bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Değer tipi ortalama puanlarının bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılması

Değer Tipi	Cinsiyet	N	$\overline{X}$	Standart Sapma	Sd	t	p	*d*
Güç	Kadın	504	3.58	1.03	732	-3.746	.000*	.30
	Erkek	230	3.90	1.09				
Başarı	Kadın	504	4.36	.97	732	-.858	.391	-
	Erkek	230	4.43	1.03				
Hazcılık	Kadın	504	5.06	.85	732	2.344	.019*	.18
	Erkek	230	4.90	.89				
Uyarılma	Kadın	504	4.67	.80	732	1.527	.127	-
	Erkek	230	4.57	.88				
Özyönelim	Kadın	504	5.26	.53	732	1.888	.059	-
	Erkek	230	5.17	.64				
Evrenselcilik	Kadın	504	5.59	.45	732	4.968	.000*	.39
	Erkek	230	5.40	.52				
İyilikseverlik	Kadın	504	5.14	.64	732	4.078	.000*	.32
	Erkek	230	4.92	.71				
Geleneksellik	Kadın	504	4.09	.91	732	1.401	.162	-
	Erkek	230	3.99	.95				
Uyma	Kadın	504	4.71	.79	732	1.310	.191	-
	Erkek	230	4.62	.84				
Güvenlik	Kadın	504	5.22	.61	732	2.419	.016*	.18
	Erkek	230	5.10	.66				

*p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarında en yüksek ortalama puanın evrenselcilik, en düşük ortalama puanın ise güç değer tipinde olduğu görülmüştür. Kadın ve erkek öğretmen adaylarının değer tipi ortalama puanları karşılaştırıldığında hazcılık, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik değer tiplerinde kadınlar lehine; güç değer tipinde ise erkekler lehine anlamlı fark bulunmuştur ($p < ,05$). Farkların etki büyüklüğü *Cohen's d* ile hesaplanmış; hazcılık ($d = ,18$) ve güvenlik ($d = ,18$) için küçük etki eşiğinin (,20) altında kaldığı, güç ($d = ,30$), iyilikseverlik ($d = ,32$) ve evrenselcilik ($d = ,39$) için ise küçük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına kıyasla evrenselcilik ve iyilikseverlik değer tiplerine küçük düzeyde, hazcılık ve güvenlik değer tiplerine ise çok küçük düzeyde daha fazla önem verdiğini; erkek öğretmen adaylarının ise güç değer tipine küçük düzeyde daha fazla önem verdiğini göstermektedir.

Öğretmen adaylarının değer tipi ortalama puanları bölümlere göre (Temel Eğitim, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Yabancı Diller Eğitimi, Güzel Sanatlar Eğitimi) ANOVA testi ve Post Hoc çoklu karşılaştırmalar yapılarak hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Değer tipi ortalama puanlarının bölümlere göre karşılaştırılması

Değer Tipi	Bölüm	N	$\overline{X}$	S	F	p	η²	Anlamlı Fark
Güç	(1) Temel Eğitim	287	3.66	1.02	.914	.471	-	-
	(2) Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	3.70	1.05				-
	(3) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	3.77	1.07				-
	(4) Yabancı Diller Eğitimi	29	3.91	1.19				-
	(5) Güzel Sanatlar	23	3.39	1.26				-
	(6) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	3.63	1.07				-
Başarı	(1) Temel Eğitim	287	4.36	.98	.537	.749	-	-
	(2) Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	4.43	.93				-
	(3) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	4.48	1.00				-
	(4) Yabancı Diller Eğitimi	29	4.28	1.14				-
	(5) Güzel Sanatlar	23	4.47	.95				-
	(6)Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	4.32	1.03				-
Hazırlık	(1) Temel Eğitim	287	5.10	.85	2.270	.046*	.015	2-3
	(2) Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	4.91	.86				1
	(3) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	4.85	.94				1-5
	(4) Yabancı Diller Eğitimi	29	5.00	.81				-
	(5) Güzel Sanatlar	23	5.27	.99				3
	(6) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	5.03	.79				-
Uyarılma	(1) Temel Eğitim	287	4.69	.79	.603	.697	-	-
	(2) Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	4.66	.83				-
	(3) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	4.57	.88				-
	(4) Yabancı Diller Eğitimi	29	4.56	.82				-
	(5) Güzel Sanatlar	23	4.73	.68				-
	(6) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	4.60	.87				-
Özyönelim	(1) Temel Eğitim	287	5.30	.50	1.717	.128	-	-
	(2) Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	5.23	.52				-
	(3) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	5.18	.65				-
	(4) Yabancı Diller Eğitimi	29	5.25	.62				-
	(5) Güzel Sanatlar	23	5.20	.74				-
	(6) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	5.14	.62				-
Evrenselcilik	(1) Temel Eğitim	287	5.57	.44	1.989	.078	-	-
	(2) Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	5.57	.46				-
	(3) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	5.52	.48				-
	(4) Yabancı Diller Eğitimi	29	5.52	.73				-
	(5) Güzel Sanatlar	23	5.51	.52				-
	(6) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	5.43	.49				-
İyilikseverlik	(1) Temel Eğitim	287	5.10	.63	1.915	.090	-	-
	(2) Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	5.18	.60				-
	(3) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	5.01	.72				-
	(4) Yabancı Diller Eğitimi	29	5.10	.84				-

	(5) Güzel Sanatlar	23	4.82	.85				-
	(6) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	5.01	.70				-
Geleneksellik	(1) Temel Eğitim	287	4.12	.90	5.888	.000*	.039	4-6
	(2) Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	4.25	.81				4-5-6
	(3) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	4.16	1.01				4-6
	(4) Yabancı Diller Eğitimi	29	3.58	.95				1-2-3
	(5) Güzel Sanatlar	23	3.77	.80				2
	(6) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	3.81	.90				1-2-3
Uyma	(1) Temel Eğitim	287	4.79	.72	3.500	.004*	.023	5-6
	(2) Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	4.74	.82				6
	(3) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	4.68	.81				6
	(4) Yabancı Diller Eğitimi	29	4.58	.93				-
	(5) Güzel Sanatlar	23	4.44	1.06				1
	(6) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	4.47	.85				1-2-3
Güvenlik	(1) Temel Eğitim	287	5.29	.61	5.055	.000*	.034	6
	(2) Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	5.20	.57				6
	(3) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	5.16	.63				6
	(4) Yabancı Diller Eğitimi	29	5.13	.58				-
	(5) Güzel Sanatlar	23	5.08	.73				-
	(6) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	4.97	.66				1-2-3

$p<0,05$

Tablo 5 incelendiğinde öğretmen adaylarının bölümlere göre hazcılık, geleneksellik, uyma ve güvenlik değer tipi ortalama puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Bölüm bazlı hazcılık, geleneksellik, uyma ve güvenlik değer tipi ortalama puanları arasında anlamlı farklılığın etki büyüklüklerinin küçük bir etki olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının bölümlere göre değer tipi ortalama puanları dikkate alındığında; Güzel Sanatlar öğretmen adaylarının hazcılık değer tipi algılarını, Temel Eğitim Bölümü, Matematik ve Fen Bilimleri ile Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi öğretmen adaylarının güvenlik değer tipi algılarını orta etki ile yansıtırlarken; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ile Yabancı Diller Eğitimi öğretmen adaylarının ise geleneksellik değer tipi algılarını küçük etki ile yansıtmaktadır şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen adaylarının değer tipi ortalama puanları sınıf seviyelerine göre ANOVA testi ve Post Hoc çoklu karşılaştırmalar yapılarak hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Değer tipi ortalama puanlarının sınıf seviyelerine göre karşılaştırılması

Değer Tipi	Sınıf	N	$\overline{X}$	S	F	p	$\acute{\eta}^2$	Anlamlı Fark
Güç	(1) 1. Sınıf	205	3.66	1.09	.057	.982	-	-
	(2) 2. Sınıf	241	3.70	1.09				-
	(3) 3. Sınıf	162	3.68	1.03				-
	(4) 4. Sınıf	126	3.68	.99				-
Başarı	(1) 1. Sınıf	205	4.43	.98	1.481	.218	-	-
	(2) 2. Sınıf	241	4.45	.92				-
	(3) 3. Sınıf	162	4.33	1.03				-
	(4) 4. Sınıf	126	4.24	1.04				-
Hazcılık	(1) 1. Sınıf	205	5.07	.82	1.292	.276	-	-
	(2) 2. Sınıf	241	4.93	.91				-
	(3) 3. Sınıf	162	5.02	.95				-
	(4) 4. Sınıf	126	5.07	.71				-
Uyarılma	(1) 1. Sınıf	205	4.71	.76	1.598	.189	-	-
	(2) 2. Sınıf	241	4.55	.91				-
	(3) 3. Sınıf	162	4.69	.79				-
	(4) 4. Sınıf	126	4.64	.77				-
Özyönelim	(1) 1. Sınıf	205	5.22	.54	1.143	.331	-	-
	(2) 2. Sınıf	241	5.19	.62				-
	(3) 3. Sınıf	162	5.26	.52				-
	(4) 4. Sınıf	126	5.30	.56				-
Evrenselcilik	(1) 1. Sınıf	205	5.60	.45	4.873	.002*	.020	2
	(2) 2. Sınıf	241	5.44	.55				1-3-4
	(3) 3. Sınıf	162	5.57	.41				2
	(4) 4. Sınıf	126	5.53	.45				2
İyilikseverlik	(1) 1. Sınıf	205	5.18	.64	4.433	.004*	.018	2-4
	(2) 2. Sınıf	241	5.01	.71				1
	(3) 3. Sınıf	162	5.13	.62				4
	(4) 4. Sınıf	126	4.94	.68				1-3
Geleneksellik	(1) 1. Sınıf	205	4.09	.90	.173	.915	-	-
	(2) 2. Sınıf	241	4.03	.95				-
	(3) 3. Sınıf	162	4.05	.93				-
	(4) 4. Sınıf	126	4.07	.89				-
Uyma	(1) 1. Sınıf	205	4.72	.87	.503	.680	-	-
	(2) 2. Sınıf	241	4.63	.81				-
	(3) 3. Sınıf	162	4.70	.78				-
	(4) 4. Sınıf	126	4.68	.73				-
Güvenlik	(1) 1. Sınıf	205	5.28	.56	4.271	.005*	.017	2
	(2) 2. Sınıf	241	5.07	.66				1-3
	(3) 3. Sınıf	162	5.21	.68				2
	(4) 4. Sınıf	126	5.18	.58				-

p<0,05

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen adaylarının sınıf seviyelerine göre evrensellik, iyilikseverlik ve güvenlik değer tipi ortalama puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (p<0,05). Sınıf seviye bazlı evrensellik, iyilikseverlik ve güvenlik değer tipi ortalama puanları arasında anlamlı farklılığın etki büyüklüklerinin küçük bir etki olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının sınıf seviyelerine göre değer tipi ortalama puanları dikkate alındığında, 1. sınıf öğrencileri evrensellik, iyilikseverlik ve güvenlik değer tipi algılarını küçük etki ile yansıtmaktadır şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen Adaylarının Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının MDÖTÖ'de yer alan sorulara verdikleri yanıtlar analiz edilmiş ve öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları

	N	$\overline{X}$	**S**
Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ortalama Puanları	734	3.96	.64

Tablo 7 incelendiğinde öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanı 3,96 olarak hesaplanmış, bu değer $\overline{X}$ > 3,40 olduğundan olumlu tutum puan aralığını kapsamıştır (Çetin, 2013). Puan ortalamasının yüksekliği, öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimi konusunda olumlu tutuma sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

MDÖTÖ'nün alt boyutlarına ilişkin öğretmen adaylarının ortalama puanları hesaplanmış ve aynı katılımcılara ait iki alt boyut puanı arasındaki fark eşleştirilmiş örneklem t-testi ile analiz edilerek sonuçlar Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Milli değerlerin öğretimine yönelik tutum alt boyutlarının eşleştirilmiş örneklem t-testi ile karşılaştırılması

		N	$\overline{X}$	**Standart Sapma**	**Sd**	**T**	**P**	***d***
MDÖTÖ	Milli Değerlerin Öğretimini Önemseme	734	4.03	.71	733	9.23	0.000*	0.24
	Milli Değerlerin Öğretimini Değerli Bulma	734	3.87	.65				

*t(733)=9,23; p<0,000; *Cohen's d* =0,24

Tablo 8 incelendiğinde öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimini önemseme alt boyut ortalama puanlarının ($\bar{X}$ = 4,03; S = 0,71) değerli bulma alt boyut ortalama puanlarından ($\bar{X}$ = 3,87; S = 0,65) yüksek olduğu görülmüştür. Bu ortalama puanlar arası farkın ise anlamlı olduğu (p<0,05) görülmüştür. Ortalama fark 0,16'dır (%95 GA [0,13; 0,20]) ve etki büyüklüğü küçük düzeydedir (*Cohen's d* = 0,24). Bu durum, öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimini, değerli bulmaya kıyasla anlamlı ancak küçük bir farkla daha fazla önemsedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları cinsiyete göre bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanlarının bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	$\overline{X}$	Standart Sapma	Sd	t	p	$\acute{\eta}^2$
Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ortalama Puanlar	Kadın	504	3.97	.61	732	0.415	.679	-
	Erkek	230	3.95	.71				

t(732)=0,415; p=0,679

Tablo 9 incelendiğinde, kadın ve erkek öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanlarının neredeyse aynı olduğu ve ortalama puanlar arasındaki farkın anlamlı olmadığı (p>0,05) görülmüştür. Bu durum öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları cinsiyet değişkenine farklılaşmamaktadır şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları bölümlere göre (Temel Eğitim, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Yabancı Diller Eğitimi, Güzel Sanatlar Eğitimi) ANOVA testi ve Post Hoc çoklu karşılaştırmalar yapılarak hesaplanmış ve sonuçlar Tablo10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanlarının bölümlere göre karşılaştırılması

	Bölüm	N	$\overline{X}$	S	F	p	$\acute{\eta}^2$	Anlamlı Fark
Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum	(1) Temel Eğitim	287	4.11	.54	19.892	.000*	.12	4-5-6
	(2) Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi	132	3.99	.54				4-5-6
	(3) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	123	4.13	.59				4-5-6
	(4) Yabancı Diller Eğitimi	29	3.41	.84				1-2-3
	(5) Güzel Sanatlar	23	3.57	.67				1-2-3
	(6) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	140	3.64	.69				1-2-3

F(5,728)=19,892; p<0,000; $\acute{\eta}^2$= 0,12

Tablo 10 incelendiğinde Temel Eğitim, Matematik ve Fen Bilimleri ile Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi bölümü öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları diğer bölümlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bölümlere göre milli değerlerin öğretimine yönelik ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu hesaplanmıştır (p<0,05). Bölüm bazlı öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları arasında anlamlı farklılığın etki büyüklüğü ise orta bir etki olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Temel Eğitim Bölümü, Matematik ve Fen Bilimleri ile Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi öğretmen adaylarının milli değerlere yönelik tutumları orta bir etki ile daha yüksektir şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları sınıf seviyelerine göre ANOVA testi ve Post Hoc çoklu karşılaştırmalar yapılarak hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanlarının sınıf seviyelerine göre karşılaştırılması

	Sınıf	N	$\overline{X}$	S	F	p	$\acute{\eta}^2$	Anlamlı Fark
Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum	(1) 1. Sınıf	205	4.02	.58	.927	.427	-	-
	(2) 2. Sınıf	241	3.92	.63				-
	(3) 3. Sınıf	162	3.95	.66				-
	(4) 4. Sınıf	126	3.97	.70				-

F(3,730)=0,927; p=0,427

Tablo 11 incelendiğinde 1. Sınıf öğretmen adaylarının öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanlarının en yüksek, 2. Sınıf öğretmen adaylarının ise düşük olduğu görülmüştür. Ancak ortalama puanlar arasındaki farkın anlamlı olmadığı ($p>0,05$) hesaplanmıştır. Bu durum öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları sınıf seviyesi değişkenine farklılaşmamaktadır şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen Adaylarının Değer Algı Ortalama Puanları ile Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ortalama Puanları Arasındaki İlişki

Öğretmen adaylarının değer algı ortalama puanları ile milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Bu ilişkiyi ortaya koymak için korelasyon analizi yapılarak "Pearson Correlation Katsayısı" esas alınmış ve sonuçlar Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12. Öğretmen adaylarının değer algı ortalama puanları ile milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları arasındaki korelasyon değerleri

Değer Tipi	**Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ortalama Puanları**	
Power / Güç	Pearson Correlation	.029
	Sig. (2-tailed)	.430
	N	734
Achievement / Başarı	Pearson Correlation	.118
	Sig. (2-tailed)	.001*
	N	734
Hedonism / Hazcılık	Pearson Correlation	.040
	Sig. (2-tailed)	.281
	N	734
Stimulation / Uyarılma	Pearson Correlation	.063
	Sig. (2-tailed)	.087

	N	734
Self-direction / Özyönelim	Pearson Correlation	.142
	Sig. (2-tailed)	.000*
	N	734
Universalism / Evrenselcilik	Pearson Correlation	.261
	Sig. (2-tailed)	.000*
	N	734
Benevolence / İyilikseverlik	Pearson Correlation	.157
	Sig. (2-tailed)	.000*
	N	734
Tradition / Geleneksellik	Pearson Correlation	.333
	Sig. (2-tailed)	.000*
	N	734
Conformity / Uyma	Pearson Correlation	.254
	Sig. (2-tailed)	.000*
	N	734
Security /Güvenlik	Pearson Correlation	.370
	Sig. (2-tailed)	.000*
	N	734

*$p<0,01$

Tablo 12 incelendiğinde başarı, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik değer tipi ortalama puanları ile milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ortalama puanları arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,01$). Bu ilişki başarı, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik ve uyma değer tipi ortalama puanlarında zayıf kuvvette ($|r|<0,30$), geleneksellik ve güvenlik değer tipi ortalama puanlarında orta kuvvette ($0,30<|r|<0,70$) bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bağlamda öğretmen adaylarının geleneksellik ve güvenlik değer algısı yansıttıkça milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları da artmaktadır şeklinde yorumlanabilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının değer algıları ile milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmada elde edilen bulgular öğretmen adaylarının hem bireysel değer algılarının hem de milli değerlere dair tutumların farklı demografik özelliklere ve değişkenlere göre çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın ilk bulgularına göre öğretmen adayları en yüksek ortalama puanı evrenselcilik, özyönelim ve güvenlik değerlerinde almış; en düşük ortalamaları ise güç, başarı ve geleneksellik değerlerinde göstermiştir. Bu durum, Schwartz'ın (2012, 2017) değer kuramıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Schwartz'a göre evrenselcilik ve iyilikseverlik değerleri, toplum odaklı yönelimlerdir. Bu değerlerin öğretmen adaylarında yüksek çıkması, başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı, iş birliğine dayalı ve barışçıl bireylerin mesleğe yöneldiğini göstermektedir (Bardi ve Schwartz, 2003; Kuşdil ve

Kağıtçıbaşı, 2000). Güç ve başarı gibi daha bireyci ve rekabetçi değerlerin düşük olması ise öğretmen adaylarının kariyer anlayışının daha çok toplumsal fayda temelli olduğunu göstermektedir.

Özellikle kadın öğretmen adaylarının evrenselcilik, iyilikseverlik, hazcılık ve güvenlik değerlerinde erkeklere göre anlamlı biçimde daha yüksek puanlar alması, Demirutku ve Sümer (2010) ile Kuşdil ve Kağıtçıbaşı'nın (2000) cinsiyet rollerinin değer algılarına etkisi üzerine yaptığı çalışmalarla örtüşmektedir. Bu durum, kadın bireylerin daha çok sosyal ilişkileri, empatiyi ve koruyucu rolleri önemseyen değerlerle özdeşleştiğini göstermektedir. Güç değerinde erkeklerin daha yüksek puan alması ise bireyci eğilimlerin erkek öğretmen adaylarında görece daha baskın olabileceğine işaret etmektedir.

Bölümler arası farklılıklar incelendiğinde, öğretmen adaylarının değer algılarında anlamlı farklar özellikle hazcılık, geleneksellik, uyma ve güvenlik boyutlarında ortaya çıkmıştır. Güzel Sanatlar öğretmen adaylarının hazcılık değerine daha yüksek önem vermesi, sanat eğitiminin bireysel ifade ve özgünlük vurgusuyla ilişkili olabilir. Buna karşılık, Temel Eğitim ve Fen Bilimleri bölümü öğrencilerinin güvenlik ve uyma değerlerinde daha yüksek puan alması, bu bölümlerin daha yapılandırılmış ve toplumsal düzeni önceleyen içeriklerle ilişkilendirilebilir (Asan vd., 2008; Bacanlı, 1999).

Sınıf düzeyine göre değer algılarında anlamlı farklılıkların özellikle evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik boyutlarında 1. sınıf lehine ortaya çıkması araştırmanın önemli bulgularından biridir. Bu bulgu, öğrencilerin öğretmenlik eğitimine başlarken daha idealist ve toplum odaklı değerlere yöneldiklerini, ancak sınıf seviyesi yükseldikçe bir azalma yaşanabileceğini göstermektedir. Benzer bir bulguya Dündar (2013) da ulaşmış; öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algıları arasındaki ilişkinin zaman içinde değişebildiğini belirtmiştir.

Milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının bu konuda genel olarak olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür. Bu bulgu, Çetin'in (2013, 2015) geliştirdiği MDÖTÖ ölçeğiyle yapılan benzer çalışmalarla uyumludur. Tutum ortalamalarının 3,96 düzeyinde olması ve "milli değerlerin öğretimini önemseme" alt boyutunun "değerli bulma" alt boyutuna kıyasla daha yüksek olması, öğretmen adaylarının bu konuda duyarlılık taşıdıklarını düşündürebilir. Bu durum, Akbaş'ın (2008) değer eğitimi akımlarını incelediği çalışmada ortaya koyduğu "içselleştirme eksikliği" ile örtüşmektedir.

Bölümler arası farklar incelendiğinde, Temel Eğitim, Matematik-Fen ve Türkçe-Sosyal Bilimler bölümlerinde milli değerlere yönelik tutumların daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, söz konusu bölümlerde okutulan derslerin ve program içeriğinin değerler eğitimine daha fazla vurgu yapmasıyla açıklanabilir. Rehberlik, Yabancı Diller ve Güzel Sanatlar bölümlerinde bu tutumun düşük çıkması ise hem ders içeriklerinin hem de mesleki rol beklentilerinin farklılığına bağlı olabilir (Yaşaroğlu, 2014; Yaşar vd., 2015).

Öğretmen adaylarının değer algıları ile milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları arasındaki ilişki pozitif yöndedir. Özellikle geleneksellik (r=.333) ve güvenlik (r=.370) değerleri ile milli değerlerin öğretimine yönelik tutum arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Schwartz'a (2011, 2017) göre geleneksellik ve güvenlik, toplumun istikrarını ve sürekliliğini sağlayan değerlere işaret eder. Bu bağlamda bireyin bu değerlere yönelik yüksek algısı, milli değerlere daha duyarlı ve sahiplenici bir yaklaşımı beraberinde getirebilir. Evrenselcilik, özyönelim, iyilikseverlik ve uyma gibi değerlere yönelik zayıf ama anlamlı ilişkiler ise öğretmen adaylarının yalnızca geleneksel değil, evrensel değerleri de önemsediğini ve bunları bütünleştirerek değer öğretimine yaklaşabileceklerini göstermektedir (Akarsu ve Sağlam, 2023).

Bu bulgular değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının bireysel değer algıları ile milli değerlere dair tutumları arasında çok boyutlu bir ilişki olduğu söylenebilir. Öğretmen adaylarının hem ulusal değerlerle hem de evrensel değerlerle uyumlu bir öğretim yaklaşımı geliştirmeleri, değer çatışmalarını azaltabilecek ve değer eğitiminin bütünsel uygulanmasına katkı sağlayacaktır (Schwartz, 2012; Yıldırım ve Demirel, 2019).

Bu araştırma sonucunda aşağıdaki temel bulgulara ulaşılmıştır:

- Öğretmen adayları en çok evrenselcilik, özyönelim ve güvenlik değerlerini; en az ise güç, başarı ve geleneksellik değerlerini benimsemektedir.
- Kadın öğretmen adayları, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik gibi toplumsal değerlere erkeklere göre daha yüksek düzeyde sahiptir.
- Milli değerlere yönelik tutumlar genel olarak olumlu düzeydedir. Öğretmen adayları, milli değerlerin öğretimini önemsemekte ve değerli bulmaktadır.
- Milli değerlere yönelik tutumlar bölümlere göre anlamlı biçimde farklılaşmakta; özellikle Temel Eğitim, Matematik-Fen ve Sosyal Bilimler bölümlerinde daha yüksek puanlar gözlemlenmektedir.
- Öğretmen adaylarının bazı değer algıları (özellikle geleneksellik ve güvenlik) ile milli değerlere yönelik tutumları arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır.
- Araştırmanın bulgularından yola çıkarak aşağıdaki önerilere ulaşılmıştır:
- Öğretmen yetiştirme programlarında değerler eğitimi, sadece içerik olarak değil; yöntem, tutum geliştirme ve uygulamalı ders içerikleriyle desteklenmelidir.
- Özellikle güvenlik, uyma ve geleneksellik gibi toplumsal bütünlükle ilişkili değerlerin eleştirel düşünme ve demokratik değerlerle birlikte ele alınan araştırmalar planlanmalıdır.
- Farklı branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının milli değerler konusundaki tutumlarını geliştirecek bütüncül ve disiplinler arası yaklaşımların uygulandığı araştırmalar yapılabilir.

- Farklı üniversitelerde ve uluslararası karşılaştırma yapılabilecek benzer çalışmalarla bulguların genellenebilirliği test edilmelidir.
- Nitel araştırmalarla öğretmen adaylarının milli değerleri nasıl içselleştirdikleri ve hangi öğretim yaklaşımlarını benimsedikleri derinlemesine incelenebilir.
- Değer algıları ve milli değerler tutumları arasındaki ilişkiyi etkileyen daha farklı değişkenler (örneğin kültürel kimlik, din ve inanç, siyasal yönelim, yaşam deneyimi) dahil edilerek araştırmalar yapılabilir.

Ek Beyan

Yazarların Katkıları

Bu çalışmada yazarların katkıları eşit olmuştur; tüm yazarlar araştırma fikrinin geliştirilmesi, veri analizi, yazım ve düzeltme aşamalarına eşit oranda katkıda bulunmuştur.

Finansman

Bu çalışma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından finanse edilmemiştir.

Sorumlu Yapay Zeka Beyanı

Bu çalışmanın hiçbir aşamasında yapay zeka desteği alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar, bu çalışmanın yayınlanmasıyla ilgili herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Etik Onay

Bu çalışmanın tüm süreçlerinde Pen Academic Publishing Araştırma Etik Politikası ilkeleri izlenmiştir. Çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun 29.04.2021 tarih ve 08/13 sayılı kararı ile araştırma uygun bulunmuştur.

KAYNAKÇA

Akarsu, A. S., & Sağlam, P. (2023). Millî Eğitim Bakanlığı'nın değerlerinin Schwartz'ın değer teorisi açısından incelenmesi. *Kalemname, 8*(16), 408–418. https://izlik.org/JA36US77AD

Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi, 6*(16), 9–27. https://izlik.org/JA64KK44PS

Akengin, H., Tuncel, G., Sirin, A., & Sargin, S. (2009). A comparative study on value ranking of the Turkish teaching department students in two universities. *College Student Journal, 43*(4), 1191–1203.

Akhan, N. E., Subaşı, E., & Açıl, F. B. (2020). Öğretmen adaylarının kök değerlere ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 3*(2), 115-134. https://izlik.org/JA87ZU79BX

Akıtürk, H. K., & Kahraman, P. B. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının değerler eğitimine yönelik görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi, 17*(38), 267-294. https://doi.org/10.34234/ded.563493

Aladağ, S., & Kuzgun, M. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının "değer" kavramına ilişkin metaforik algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 163–193. https://izlik.org/JA67AY28CS

Altunay, E., & Yalçınkaya, M. (2011). Öğretmen adaylarının bilgi toplumunda değerlere ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 17*(1), 5–28. https://izlik.org/JA76HA56BY

Asan, T., Ekşi, F., Doğan, A., & Ekşi, H. (2008). Bireysel değerler envanteri'nin dilsel eşdeğerlik geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 27*(27), 15-38. https://izlik.org/JA37TZ62MX

Bacanlı, H. (1999). Üniversite öğrencilerinin değer tercihleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2, 597–610. https://izlik.org/JA77AM57BL

Bardi, A., & Schwartz, S. H. (2003). Values and behavior: Strength and structure of relations. *Personality and Social Psychology Bulletin, 29*(10), 1207–1220. https://doi.org/10.1177/0146167203254602

Baş, V., & Hamarta, E. (2015). Üniversite öğrencilerinde değerler ve yaşamın anlamı arasındaki ilişki. *Değerler Eğitimi Dergisi, 13*(29), 369–391. https://izlik.org/JA36WE44HR

Bulut, S. S. (2012). Gazi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 1*(3), 216-238. https://doi.org/10.7884/teke.73

Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Çakmak, E. K. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Cohen, J. (2013). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203771587

Çelikkaya, T., & Seyhan, O. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının evrensel değerlere ilişkin metafor algıları. *E-International Journal of Educational Research, 8*(3), 65–87. https://doi.org/10.19160/ijer.342330

Çetin, Ş. (2015). Milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ölçeği (MDÖTÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Electronic Turkish Studies, 10*(11), 447–460. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8631

Çetin, Ş. (2013). Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies, 8*(8), 1733–1743.

Demirutku, K., & Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: Portre Değerler Anketinin Türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları, 13*(25), 17–25.

Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., & Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 6*(16), 69-91. https://izlik.org/JA42YW75RJ

Dündar, H. (2013). Öğretmen adaylarının sahip olduğu değerler ile demokratik tutumları arasındaki ilişki. *The Journal of Academic Social Science Studies, 6*(2), 367–381. https://doi.org/10.9761/JASSS_594

Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(4), 55–72. https://izlik.org/JA84XF84WW

Ezer, F., & Kınacı, M. K. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(1), 346–365. https://doi.org/10.17679/inuefd.547138

Kalaycı, Ş. (Ed.). (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (5. baskı). Asil Yayın Dağıtım.

Kamer, S. T., & Şahin, M. (2021). Değerlere ve değerler eğitimine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi, 50*(230), 725–744. https://doi.org/10.37669/milliegitim.705356

Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim, 2*(2), 1–18.

Kuşdil, M. E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değerler yönelimi ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi, 15*(45), 59–76.

Lindeman, M., & Verkasalo, M. (2005). Measuring values with the short Schwartz's Value Survey. *Journal of Personality Assessment, 85*(2), 170–178. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa8502_09

Mazak, E., & Çalışkan, H. (2023). Milli değerlerin öğretimine yönelik öğretmen tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Individual Differences in Education, 5*(1), 1-13. https://doi.org/10.47156/jide.1291321

Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları: Erdem değer eylem çerçevesi program kılavuzu içerik taslağı ve örnekleri* (3. modül). Ortaöğretim Genel Müdürlüğü. https://tymm.meb.gov.tr/assets/pdf/modul-3.pdf

Oğuz, A. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik değerleri ile öğretme ve öğrenme anlayışları. *Değerler Eğitimi Dergisi, 9*(22), 139–160. https://izlik.org/JA89WA32TD

Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(2), 1309–1325.

Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi, 3*(10), 75–90. https://izlik.org/JA56ZH36ME

Sarıcı Bulut, S. (2013). Gazi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü ve diğer bölüm öğrencilerinin değer eğilimlerinin karşılaştırılması. *The Journal of Academic Social Science Studies, 6*(1), 1245–1261.

Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1–65). Academic Press. https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6

Schwartz, S. H. (2011). Values: Cultural and individual. In F. J. R. van de Vijver, A. Chasiotis, & S. M. Breugelmans (Eds.), *Fundamental questions in cross-cultural psychology* (pp. 463–493). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511974090.019

Schwartz, S. H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Davidov, E., Fischer, R., Beierlein, C., Ramos, A., Verkasalo, M., Lönnqvist, J. E., Demirutku, K., Dirilen-Gumus, O., & Konty, M. (2012). *Refining the theory of basic individual values. Journal of personality and social psychology*, 103(4), 663–688. https://doi.org/10.1037/a0029393

Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., Harris, M. ve Owens, V. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 32, 519-542. https://doi.org/10.1177/0022022101032005001

Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture, 2*(1), 1–20. https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116

Schwartz, S. H. (2017). The refined theory of basic values. In S. Roccas & L. Sagiv (Eds.), *Values and behavior: Taking a cross-cultural perspective* (pp. 51–72). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-56352-7_3

Schwartz, S. H. (2021). A repository of Schwartz value scales with instructions and an introduction. *Online Readings in Psychology and Culture, 2*(2), 1–11. https://doi.org/10.9707/2307-0919.1173

Serin, M. K., & Buluç, B. (2014). Sınıf öğretmenlerinin değer algıları ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 22*(1), 273–290.

Stockemer, D. (2019). *Quantitative methods for the social sciences: A practical introduction with examples in SPSS and Stata*. Springer International Publishing.

Şahin, T., & Katılmış, A. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterlilikleri. *Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 1–16. https://izlik.org/JA42XH35NK

Torun, E., & Kandemir, K. (2024). Okul öncesi öğretmenlerinin milli değerlerin öğretimine ilişkin bakış açılarının incelenmesi: Karma desen araştırması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 43*(1), 349–396. https://doi.org/10.7822/omuefd.1298149

Yaşar, Ş., Kasa, B., & Gürdoğan Bayır, Ö. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre değerlerin ulusal ve evrensel olarak sınıflandırılması. *Turkish Studies, 10*(3), 581–600. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7867

Yaşaroğlu, C. (2014). Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 27, 503–515. https://doi.org/10.9761/JASSS237

Yazar, T. (2012). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 2*(1), 61–68. https://izlik.org/JA38FP23WA

Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499–522. https://izlik.org/JA23NZ95AJ

Yıldırım, S. G., & Demirel, M. (2019). Türk tarihinde değerler ve değerler eğitimi üzerine bir inceleme. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 5*(1), 92–99. https://izlik.org/JA62GS53PE

Yıldız, M., Dilmaç, B., & Deniz, M. E. (2013). Öğretmen adaylarının sahip oldukları değerler ile benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim Online, 12*(3), 740-748. https://izlik.org/JA38KB98SP

Yılmaz, K. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik değerler ile öğrenci kontrol ideolojilerine ilişkin görüşleri arasındaki ilişki. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24*(2), 297–315. https://izlik.org/JA53DG33FY